

Klíčové prvky systému podporovaného rozhodování

Position Paper

Stanovisko Inclusion Europe

Přijaté na Valném shromáždění 2008

Úmluva OSN o právech osob s postižením požaduje ve svém článku 12 rovnoprávné postavení před zákonem pro všechny osoby s postižením. Toto Stanovisko se zabývá tím, které prvky jsou nezbytné pro implementaci principu čl. 12 do právního řádu všech evropských zemí. Počínajíc diskusí o některých základních pojmech týkajících se právní způsobilosti, Stanovisko určuje osm prvků, které by měly být vzaty v potaz při implementaci tohoto článku, aby se Úmluva stala nástrojem k posílení lidí s postižením intelektu.

Organizace Spojených Národů přijala v prosinci 2006 Úmluvu o právech osob s postižením. Jedním z hlavních záměrů Úmluvy je, aby lidé s postižením nebyli vnímáni jako objekty, ale jako lidské subjekty, kterým přísluší úcta a rovné zacházení jako komukoli jinému. Úmluva je mezinárodně přijatým, závazným právním dokumentem, který udává směr mezinárodnímu společenství. Je to nástroj a hnací síla pro vnitrostátní změny.

Úmluva přinesla změnu paradigmatu v mezinárodním a vnitrostátním právu konceptem "podporovaného rozhodování". Podporované rozhodování znamená, že nedochází k přechodu práv na jiné osoby: lidé s postižením plně požívají všech svých práv. Záměrem je tedy nahradit opatrovnický systém systémem podporovaného rozhodování. Zatímco existující právní úprava opatrovnictví pracuje s plným nebo částečným zbavením právní způsobilosti, čl. 12 Úmluvy o právech osob s postižením jasně stanoví, že lidé s postižením mají "právní způsobilost na rovnoprávném základě s ostatními".

Právní způsobilost by měla být chápána jako způsobilost mít práva a způsobilost právně jednat. Úmluva také stanoví, že lidé s postižením obdrží "podporu, kterou mohou potřebovat" pro výkon svých práv. Tradiční právní úpravy opatrovnictví prohlašují jednotlivce za právně nezpůsobilého ve všech nebo některých oblastech a ustanovují mu opatrovníka, který přijímá rozhodnutí místo něj. V tradičních právních úpravách opatrovnictví jsou lidé s postižením zcela nebo částečně zbaveni svých práv. Tento systém vede velmi často k odosobnění jednotlivce, který už není ve společnosti nadále považován za plnoprávného a rovnoprávného občana. Proto Úmluva přináší

Článek 12 Úmluvy OSN o právech osob s postižením Rovnost před zákonem

1. Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, znovu potvrzují, že osoby s postižením mají kdekoli právo na uznání jejich osoby jako subjektu práva.
2. Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, uznávají, že osoby s postižením mají, na rovnoprávném základě s ostatními, právní způsobilost ve všech oblastech života.

Inclusion Europe

Galleries de la Toison d'Or
29 Chaussée d'Ixelles #393/32
B-1050 Bruxelles
Tel.: +32-2-502.28.15
Fax.: +32-2-502.80.10
secretariat@inclusion-europe.org
www.inclusion-europe.org

zásadní posun ve smýšlení - od náhradního k podporovanému rozhodování lidí s postižením.

Účelem Stanoviska je identifikovat některé nezbytné podmínky pro zakotvení změny paradigmatu do vnitrostátních právních řádů. Ačkoliv konkrétní právní zakotvení v jednotlivých státech, které jsou smluvními stranami Úmluvy, bude poněkud odlišné s ohledem na jejich právní systémy a tradice, Stanovisko předkládá k uvážení podstatné prvky, bez nichž by národní právní úpravy nedosáhly cílů, vyjádřených v článku 12 Úmluvy. Pro uvedení podporovaného rozhodování v život nestačí, aby smluvní státy reformovaly pouze právní úpravy opatrovnickví. Vedle nezbytných právních nástrojů je velmi důležité provést také řadu mimoprávních opatření a vytvořit nezbytné struktury.

Vzhledem k tomu, že otázky spojené s právní způsobilostí jsou provázány se základními národními společenskými strukturami, je důležité přemýšlet i o základních filozofických otázkách, aby se k řešení této věci přistupilo odpovídajícím způsobem.

Společenské pozadí

Evropská filosofická a právní tradice je založena na konceptu nezávislých a způsobilých jednotlivců jednajících mezi sebou a vůči společnosti ve svém nejlepším zájmu. Z hlediska práva je tato interakce obvykle chápána jako systém dohod, které, třebaže nepsané, řídí vztahy občanů uvnitř společnosti. Navíc pro oprávněnost jakéhokoli zásahu dotýkajícího se základních práv jednotlivce, zejména jeho osobní svobody a tělesné integrity, se obecně vyžaduje informovaný souhlas dotčené osoby.

Výzvou pro tento koncept jsou situace, kdy jednotlivci nejsou zcela nezávislí, vnímání jako schopní činit rozhodnutí, nebo jednat ve svém nejlepším zájmu. Pro diskusi o právní způsobilosti je proto důležité porozumět vzájemné závislosti jedinců v lidském společenství:

Žádný jednotlivec v žádné společnosti pravděpodobně není zcela nezávislý na vlivu ostatních. Sociální struktury a hierarchie, potřeba pozitivní pozornosti, ekonomické potřeby atd., vytváří závislosti mezi všemi občany, ať s postižením nebo bez něho, což musí být bráno v potaz.

Stejně tak mnoho lidí cítí potřebu podpory druhých při rozhodování o složitých otázkách, když dojdou k závěru, že sami nejsou dostatečně způsobilí učinit potřebné rozhodnutí. Příkladem jsou finanční konzultanti, lékaři, architekti a další profese, které poskytují odborné poradenství všem občanům.

1. Tento koncept nemusí platný pro většinu světové populace, pro kterou rodina a další sociální seskupení představují důležitý faktor v interakci mezi jednotlivcem a společností. Úvahy představené v tomto stanovisku tedy nemohou být transponovány do jiných kultur bez přizpůsobení.

Mnoho rozhodnutí take není učiněno v nejlepším zájmu osoby, která je činí. Často jsou rozhodnutí determinována faktory, které nemají logický základ: reklamou, touhou po sociálním statutu, zálibou v pěkných, rychlých automobilech, atd.

Při diskusi o konceptu podporovaného rozhodování je tedy potřeba mít na mysli, že určujícími faktory jsou vždy vnímaná úroveň závislosti, úroveň způsobilosti a míra rozhodování proti vlastním nejlepším zájmům. Obtížnost situace je umocněna tím, že za těchto okolností jsou to nejčastěji druzí lidé, kteří jedince posuzují.

Otázka právní způsobilosti

Potřeba zvláštních pravidel a právní úpravy zohledňující jednotlivce, kteří jsou považováni za nezpůsobilé činit určitá rozhodnutí, vychází z potřeby zajistit možnost jejich účasti v právních vztazích i z potřeby právní ochrany, jich samotných i jejich partnerů ve společnosti.

Lidé jednající s osobami, které jsou považovány za osoby se sníženou způsobilostí činit rozhodnutí, mají zájem na zajištění právní platnosti svých smluv a dohod. Například v oblasti lékařských zákroků nebo finančních transakcí musí být lékaři či banky chráněny proti obviněním z možného zneužití nezpůsobilosti osoby učinit určité rozhodnutí.

Osoby, které jsou považovány za omezené ve způsobilosti se rozhodovat, mají zájem podílet se nezávisle na životě ve společnosti. Zároveň musí být chráněny před zneužitím a možnými negativními důsledky rozhodnutí, jimž nemusí plně rozumět.

Lidé s mentálním postižením a jejich rozhodování

Lidé s mentálním postižením nejsou jedinou skupinou, která čelí obtížím při uplatňování své právní způsobilosti. Dalšími důležitými skupinami jsou lidé s onemocněními spojenými s věkem, která ovlivňují duševní schopnosti, lidé s duševním onemocněním a lidé pod vlivem léků nebo drog. Všechny tyto skupiny sdílí některé společné problémy při uplatňování své právní způsobilosti, ale každá z nich má také své specifické potřeby, které je třeba brát v potaz.

Specifická situace lidí s postižením v tomto kontextu spočívá v tom, že ve většině případů mají tito lidé poruchu intelektu od narození a tudíž ani oni sami, ani

2. Je zajímavé v této souvislosti srovnat dvě různá opatření na ochranu jednotlivce ve dvou různých situacích: Jednak smlouvy uzavřené osobami pod vlivem drog nebo alkoholu, nebo lidmi s dočasně sníženou schopností činit rozhodnutí např. v důsledku silného šoku nebo jiného traumatu, mohou být prohlášeny za neúčinné a neplatné ve většině právních systémů. Druhým případem jsou rozsáhlá opatření na ochranu spotřebitelů zboží a služeb, které vlády zavedly a která zajišťují specifické bezpečnostní standardy, jakož i příslušné informování spotřebitelů. 3. Je třeba si uvědomit, že změny v právním řádu, provádějící Úmluvu v oblasti právní způsobilosti, zřejmě ovlivní všechny tyto skupiny. Legislativní změny nebudou omezeny jen na lidi s postižením.

jejich podpůrci nemohou vycházet ze zkušenosti z doby, kdy byli schopni rozhodovat se sami. Další specifikum této skupiny je dáno tím, že jsou obvykle dlouhodobě omezení ve způsobilosti k právním úkonům, s čímž souvisí také popření jejich základních osobních práv a odepření možnosti sebeurčení, ze strany společnosti, které většina lidí s potížemi v postižením zažila. Desítky let života v atmosféře obecného přesvědčení, že nemohou činit žádná rozhodnutí a nemohou žít nezávisle, jistě zanechaly stopy na těchto lidech samotných, i na jejich rodinách, pečovateli a celé společnosti. Výsledkem tohoto přístupu jsou hluboce zakořeněné domněnky a předsudky. Lidem s postižením je od raného věku odepírána zkušenost s činěním rozhodnutí, což vede k neschopnosti činit rozhodnutí, když dospějí. Koncept podporovaného rozhodování se pojí s nezbytnými reformami ve všech vzdělávacích programech pro děti od nejtělejšího věku tak, aby byly jejich schopnosti rozhodovat se rozvíjeny. Pojí se i s výcvikem pro profesionály a rodiny těchto lidí, aby mohli podporovat rozvoj této schopnosti již od raného věku dítěte.

Podíváme-li se objektivně na schopnosti lidí s postižením dojdeme k závěru, že mnozí z nich jsou docela dobře schopni přijímat rozhodnutí ohledně svého života: co chtějí jíst nebo pít, jaké šaty chtějí nosit, jakou hudbu či TV programy mají rádi, s kým chtějí žít, nebo jak chtějí trávit svůj volný čas. Cílem inkluzivního přístupu je rozšířit těmto lidem příležitosti k rozhodování a možnosti volby tím, že život ve společnosti bude pro ně přístupnější.

Jestliže lidé poznají, že potřebují podporu, obracejí se nejprve k dostupným neformálním zdrojům podpory. Mnozí lidé s mentálním postižením jsou dosti zdatní ve vytváření vlastního okruhu přátel mezi lidmi s postižením nebo bez postižení, sousedy, kolegy, atd., na které se obracejí, když potřebují pomoc. Kolega, který pomůže vysvětlit změny ve veřejné dopravě, soused, který promluví s pronajmatelem bytu v případě problémů s bytem, nebo přítel, se kterým se jde nakupovat nové oblečení, jsou typickými příklady. Postupy ve věci právní způsobilosti by měly především posilovat a rozšiřovat tyto neformální sítě, než je nahrazovat profesionálními službami.

V závislosti na míře postižení bude oblast rozhodování, v níž osoba s mentálním postižením

Článek 12 úmluvy OSN o právech osob s postižením

3. Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, přijmou odpovídající opatření, aby umožnily osobám s postižením přístup k asistenci, kterou mohou pro uplatnění této právní způsobilosti potřebovat.

4. Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, zajistí, aby všechna opatření, která se týkají uplatnění právní způsobilosti, poskytovala, v souladu s mezinárodním právem v oblasti lidských práv, odpovídající a účinné záruky zamezující zneužití. Tyto záruky musí zajistit, aby opatření týkající se uplatnění právní způsobilosti respektovala práva, vůli a preference dané osoby, zabraňovala konfliktu zájmů a nevytvářela prostor pro nežádoucí ovlivňování, byla přiměřená a odpovídala situaci dané osoby, byla uplatňována po nejkratší možnou dobu a podléhala pravidelnému přezkumu odpovědným, nezávislým a nestranným orgánem nebo soudem. Tyto záruky musí být rovněž přiměřené stupni, jakým uvedená opatření ovlivňují práva a zájmy dané osoby.

5. S výhradou ustanovení tohoto článku, státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, přijmou veškerá odpovídající a účinná opatření, aby osobám s postižením zajistily rovné právo vlastnit nebo dědit majetek, spravovat své finanční záležitosti a mít rovný přístup k bankovním půjčkám, hypotékám a dalším formám finančních úvěrů, a zajistí, aby osoby s postižením nebyly svévolně zbavovány svého majetku.

bude potřebovat organizovanou podporu a poradenství, větší či menší. Někteří lidé budou potřebovat podporu i při velmi jednoduchých každodenních rozhodnutích, zatímco jiní budou potřebovat pomoci jen s velkými rozhodnutími, která mohou ovlivnit jejich život. Lidé s postižením se mohou učit, jak přijímat rozhodnutí. Nicméně je třeba si uvědomit, že riziko pochybení by mělo být plně akceptováno jako normální důsledek plné právní způsobilosti. Následující základní prvky systému podporovaného rozhodování se zaměřují na poskytování organizované podpory, aniž bychom opomíjeli výzvy a obtíže, zmíněné v předcházejících odstavcích.

Klíčové prvky systému podporovaného rozhodování

Podporované rozhodování, tak jak je zakotveno v Úmluvě, hovoří především o plné a rovné právní způsobilosti všech občanů, včetně lidí s těžkým a hlubokým stupněm postižení. Dále pokračuje zakotvením práva člověka s postižením na odpovídající podporu při

rozhodování, včetně nezbytných záruk bezpečnosti poskytované podpory.

1. Podpora a propagace hnutí sebeobhájců
Schopnost přijímat vlastní rozhodnutí vyžaduje

průpravu, podporu a nácvik např. formou hraní rolí. Předpokladem je také, aby členové rodiny, pečovatelé, odborný personál a ostatní, uznávali schopnost lidí s mentálním postižením přijímat svá vlastní rozhodnutí. To jsou cíle hnutí sebeobhájců - lidí s postižením, kteří mluví sami za sebe a za další lidi s obdobným postižením. Hnutí sebeobhájců může poskytnout nenahraditelnou podporu všem lidem s potížemi v postižením.

Inclusion Europe proto vyzývá státy, které jsou smluvní stranou Úmluvy aby zajistily, že vzdělávací programy všech škol budou obsahovat získávání dovedností k sebeobhajování;

- aby vytvořily podmínky pro skupiny sebeobhájců a podporu sebeurčení lidí s postižením;
- aby podporovaly a propagovaly organizace sebeobhájců.

2. Používání běžných mechanismů k ochraně nejlepších zájmů každého jednotlivce

Jak již bylo dříve zmíněno, mechanismy podporovaného rozhodování nejsou jedinými opatřeními k ochraně zájmů jednotlivce. Ochrana spotřebitele, informování spotřebitele, právní ochrana nájemníků, práva pacientů, práva cestujících, zaměstnanců, atd. jsou jen některé z oblastí, v nichž už státy, které jsou smluvními stranami Úmluvy, zavedly mechanismy ochrany občanů. Lidé s potížemi v učení jsou vystaveni většímu riziku zneužití, proto by běžné ochranné mechanismy měly být přístupnější a inkluzivnější.

Z pohledu lidí s postižením je žádoucí používat i k jejich ochraně běžné mechanismy, namísto postupů vyvinutých zvlášť pro lidi s postižením.

Inclusion Europe proto vyzývá státy, které jsou smluvní stranou Úmluvy,

- aby zajistily, že všechny existující struktury a právní mechanismy ochrany občanů v různých oblastech života jsou přístupné lidem s potížemi v učení, vyhovují potřebám lidí s postižením a jsou schopny brát v potaz jejich zájmy ;
- aby rozšířily informace o existenci a fungování těchto mechanismů směrem k lidem s potížemi v učení a těm, kdo s nimi spolupracují, a to ve snadno srozumitelné formě.

3. Nahrazení tradičního opatrovnického systému podporovaného rozhodování

Jelikož v čl. 12 Úmluvy je zakotven princip plné právní způsobilosti, vyžaduje se od států, které jsou smluvní stranou, aby vytvořily v právním řádu i v praxi ucelený systém podporovaného rozhodování, včetně ochranných mechanismů, vhodný pro všechny lidi s mentálním postižením.

Inclusion Europe proto vyzývá Státy, které jsou smluvní stranou Úmluvy,

- aby přezkoumaly všechny vnitrostátní právní předpisy ve světle čl. 12 a zajistily, že v nich bude zakotveno právo na sebeurčení a na rovné postavení před zákonem pro všechny osoby bez diskriminace z důvodu postižení;
- aby bez prodlení odstranily veškerou právní úpravu i praxi, které (někdy automaticky) vedou k omezování právní způsobilosti osob s potížemi v učení, jakmile dosáhnou zletilosti;
- aby vytvořily a zavedly systém podporovaného rozhodování v souladu s níže uvedenými základními prvky ;
- aby stanovily plán postupné implementace nově přijatého systému podporovaného rozhodování; nová judikatura by měla pomoci systém implementovat; tradiční opatrovnická opatření by měla být ve všech případech přezkoumána na základě odpovídající právní reformy a postupně nahrazena systémem podporovaného rozhodování.

Rozvinutí tohoto systému bude vyžadovat určitý čas. Nový systém by mohl selhat, pokud by všechna opatření tradičního opatrovnického byla prohlášena za nelegální současně, aniž by systém podporovaného rozhodování byl již plně funkční a využitelný pro každého. Systém opatrovnického a systém podporovaného rozhodování by tedy měly existovat paralelně tak dlouho, dokud nebude nový systém plně funkční.

4. Podpora při rozhodování

Právní opatření v rámci systému registrovaného podporovaného rozhodování by měla být aplikována jen tehdy, kdy je to podle práva nutné – podpora při každodenním rozhodování právní opatření nemusí vyžadovat. Neformální okruh lidí, kteří působí jako podpůrné osoby, často pomáhají jednotlivcům v mnoha praktických věcech každodenního života – od nakupování po renovaci bytu, apod. Registrovaní podpůrci by se tudíž měli zaměřit na důležitá právně relevantní rozhodnutí, která ovlivňují život dospělých lidí s postižením: s kým a kde chtějí žít, výběr zaměstnání nebo denních aktivit, rozhodnutí v souvislosti s léčením, vytváření možností pro volnočasové activity a výběr odpovídajících podpůrných služeb, pokud je to potřeba. Registrovaní podpůrci budou muset postupovat citlivě, aby jedinci poskytovali podporu způsobem, který nenahrazuje, ale spíše podněcuje vytváření a udržování existujících podpůrných sítí. Činnost registrovaného podpůrce musí být pravidelně revidována.

Inclusion Europe tedy vyzývá státy, které jsou smluvní stranou Úmluvy,

- aby vytvořili právní úpravu pro poskytování podpory při přijímání zásadních a právně relevantních rozhodnutí, v souladu s potřebami a schopnostmi jednotlivce;
- aby zajistily dostupnost poradenství a výcviku pro podpůrce, včetně stanovení pravidel a zásad, kterými se bude řídit zavádění systému podporovaného rozhodování;
- aby zajistili dostupnost přípravy pro lidi s mentálním postižením; aby podněcovali a podporovali vytváření neformálních podpůrných sítí u každého jednotlivce.

5. Výběr a registrace podpůrných osob

Každý systém podporovaného rozhodování musí vyhovovat potřebám jednotlivce s postižením. Podpůrné osoby by tedy měly být vybírány tímto jednotlivcem. Bude zřejmě výhodou, pokud podpůrce již předem po významnou dobu podporovaného jedince zná. Mělo by být také možné určit jednotlivci více podpůrných osob. To může být obzvlášť důležité u lidí s těžkým a hlubokým mentálním postižením, kdy skupina podpůrných osob, z nichž každý zná jednotlivce z jiné stránky, může dohromady lépe rozpoznat jeho skutečné potřeby. Je také důležité určit podpůrným osobám jejich právní postavení, které umožní, aby byly považovány za oficiálně uznané podpůrce konkrétních osob a jejich mandát tak byl legitimní.

Inclusion Europe tedy vyzývá Státy, které jsou smluvní stranou Úmluvy,

- aby určily kritéria a postup výběru vhodných podpůrných osob;
- aby ustanovily systém registrace těchto podpůrných osob, který jim umožní, aby byly uznávány za oficiálně autorizované podpůrce osoby s postižením;
- aby zajistily povinný a pravidelný výcvik všech registrovaných podpůrných osob ve všech oblastech nezbytných pro poskytování odpovídající podpory, vč. znalosti pravidel upravujících podporované rozhodování;
- aby informovaly veřejnost (zvláště některé cílové skupiny jako bankovní personál, lékaře, sociální pracovníky, atd.) o systému podporovaného rozhodování a určily, s čím by měli být seznámeni.

6. Překonávání komunikačních bariér

Zejména pro lidi s těžkým a hlubokým mentálním postižením je obtížné dát najevo svá přání a preference ostatním lidem. Někteří lidé například mohou dát najevo své pohodlí nebo nepohodlí jen prostřednictvím rytmu svého dechu. Jiní lidé mohou potřebovat komunikační pomůcky nebo jejich partner může potřebovat využít specifické techniky, aby porozuměl

jejich přáním.

Inclusion Europe tedy vyzývá Státy, které jsou smluvní stranou Úmluvy,

- aby uznaly, že všechny formy komunikace jsou platné a že způsob, kterým lidé komunikují, není sám o sobě důvodem pro zpochybňování jejich schopnosti činit rozhodnutí;
- aby zajistily, že lidem poskytujícím podporu při rozhodování bude k dispozici výcvik v augmentativní a alternativní komunikaci, v používání komunikačních technologií a v dalších komunikačních technikách;
- aby šířily příklady dobré praxe týkající se překonávání komunikačních bariér;

7. Předcházení a řešení konfliktů mezi podpůrcem a podporovanou osobou

V systému podporovaného rozhodování budou nastávat případy, kdy lidé s mentálním postižením přijmou rozhodnutí, které jejich podpůrce nebudou považovat za odpovídající jejich nejlepšímu zájmu. Může se jednat například o darování peněz jiné osobě nebo organizaci, pořízení zboží, které si dotyčný nemůže dovolit, zrušení pracovní smlouvy, apod. Ačkoli právo přijímat rozhodnutí zahrnuje i možnosti dělat chyby, lidé s mentálním postižením by zároveň měli být účinně chráněni před zneužitím a osobní újmou.

Inclusion Europe tedy vyzývá Státy, které jsou smluvní stranou Úmluvy,

- aby zajistily, že podporující osoby budou muset být schopné prokázat, že podporovaného člověka informovaly všemi možnými vhodnými prostředky o následcích jakéhokoliv důležitého rozhodnutí;
- aby vytvořily mechanismy pro předcházení zneužití, včetně možnosti dovolávat se neplatnosti smlouvy v případě zneužití osoby;
- aby pro případ konfliktu mezi podporovanou osobou a podpůrcem a pro kontrolu podpůrných osob vytvořily administrativní (mimosoudní) procedury, snadno dostupné jak pro podporované, tak pro podporující osoby;
- aby se zabývaly otázkami odpovědnosti a pojištění podpůrců.

8. Implementace ochranných mechanismů

- Z dobrých důvodů je Úmluva poměrně konkrétní, pokud jde o záruky bezpečnosti, které musí obsahovat systém podporovaného rozhodování. Důležitým principem zde je, že "záruky zamezující zneužití musí být přiměřené stupni, jakým uvedená opatření ovlivňují práva a zájmy dané osoby". To znamená, že záruky musí být větší, pokud jde o osobu s vyšší mírou

postižení nebo vyšší mírou potřebné podpory, nebo pokud rozhodnutí zasahuje do jejího života zásadním způsobem.

Inclusion Europe tedy vyzývá Státy, které jsou smluvní stranou Úmluvy,

- aby bez prodlení zajistily, že záruky požadované Úmluvou budou náležitě implementovány do právní úpravy podporovaného rozhodování;
- aby zajistily, že i do právní úpravy opatrovnictví budou zavedeny potřebné záruky po dobu, dokud podporované rozhodování nebude dostupné pro každou osobu s mentálním postižením.

This publication is supported by the Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities of the European Commission.

Part of its funding is provided under the European Community Programme for Employment and Social Solidarity, PROGRESS (2007-2013). This programme was established to financially

support the implementation of the objectives of the European Union in the employment and social affairs area, as set out in the Social Agenda, and thereby contribute to the achievement of the Lisbon Strategy goals in these fields.

The seven-year programme targets all stakeholders who can help shape the development of appropriate and effective employment and social legislation and policies across the EU-27, EFTA-EEA and EU candidate and pre-candidate countries.

PROGRESS mission is to strengthen the EU contribution in support of Member States' commitments and efforts to create more and better jobs and to build a more cohesive society. To that effect, PROGRESS will be instrumental in:

- providing analysis and policy advice on PROGRESS policy areas;
- monitoring and reporting on the implementation of EU legislation and policies in PROGRESS policy areas;
- promoting policy transfer, learning and support among Member States on EU objectives and priorities; and
- relaying the views of the stakeholders and the society at large.

For more information see:
<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=327&langId=en>